

İsyan Şarkıları

Efsanelerin İsrail'in Akdeniz kıyısı kenti Netanya'da resmedilen bir yusufçuk böceği. Ejderha sineği olarak da adlandırılan bu tür, birçok kültürün folkloründe efsanevi görülür. Dünya genelinde yusufçukların ebedi dünyadan mesaj getiren canlılar olduğuna inanılır. Amerikan yerlileri için rüya taşıyıcıları olarak görülür; bir yusufçuk böceği size görünürse bir dilekte bulunursanız, bu gerçekleşir. Romanyalılar ejderhayı şeytan olarak nitelendirdiğinden etrafta olmasının insanlar için kötü etkileri olduğuna inanır; Japonlar ise bu böceklerin servet getirdiğine ...

Havai'de gizemli bir yol. İnsanlar buraya görünüşü nedeniyle "cennete uzanan merdiven" benzetmesi yapıyor.

ÇERXA ŞOREŞÊ

Îro çerxa şoreşê fireh digêrîne
Li qadên cihanê deng dilerzîne
Destarê proleter hûr diherîne
Kedxwarî û nûkeran ji qada hiltine

Tovê jiyânê reşandin, li qadan şin didan
Simbila şax didan bi dengê partizan
Pelên bayê herîkandin ji nav dilê çiyân
Rabun ser piyan jin dan Kurdistan

Ji nav dîwarê zindana heya serê çiyân
Hildan alên sor berxwedan jiyân
Rê ronahî rêbertê da xwîna şehidan
Rêberê me ye Partiya Karkeran

Çerxa Şoreşê hîna digere!

► 1987-88'de yaşanan şehadetler, zindan direnişleri, Bagok ve Bênavok dağlarındaki büyük direniş ve 1988'deki Halepçe Katliamı, Çerxa Şoreşê eserinin içeriğine yön veriyor.

Sanat, ilk insan topluluklarından günümüze kadar bir ifade aracı olarak biliniyor. Dolayısıyla insanlık tarihinin her döneminde var olagelmış. Toplumsal gelişimin her döneminde üretilen eserlerde, o dönemin izleri yansıtılmış.

Tüm dünya halklarında olduğu gibi Kürt halkının kültürel dokusunda da yaşadığı coğrafyanın, içinden geçtiği tarihi süreçlerin, toplumsal gelişimin ve aynı zamanda sömürgeciliğin izlerini görmek mümkün.

Kürt sanat tarihinde bu izleri geçmişten günümüze sözlü tarih olarak dengbêjî kılamlarında bulabiliriz.

Dengbêjler Kürt tarihinin feodal dönemlerinde, aşiretsel yapısından kaynaklı her ne kadar daha çok ağa ve mirlerin, yani dönemin elitlerinin sorunlarını veya kahramanlıklarını konu almış olsalar da, yine Kürt tarihindeki toplumsal alt-üst oluşları, katliam, başkaldırı ve ya bireysel kahramanlıkları da büyük ustalıkla günümüze aktarmışlardır.

20. yüzyılın sonlarına doğru ulusal bilinç ve özgürlük mücadelesinin örgütlenmesiyle birlikte devrim süreçlerini ve özgürlük sorunlarını anlatan, çözüm yollarını

Deniz DEMAN

arayın, direnişî örgütleyen ve toplumu devrime kanalize eden devrimci stranlar ve marşlar yapıldı. Yani bu süreçleri doğru okuyabilen sanatçı elitlerin değil, toplumun sorunlarını konu edindi, sanat toplumsallaştı.

Özgürlük mücadelemizin tüm eylemlerinde, mitinglerinde, devrim şehitlerini anma törenlerinde halkın hep bir ağızdan söylediği, söz ve müziği Mamoste Xelil Xemgîn'e ait olan Çerxa Şoreşê marşı da hayatımıza girmesiyle birlikte direnişî örgütleyen eserlerden bir tanesidir.

1987-88'de yaşanan şehadetler, zindan direnişleri, Bagok ve Bênavok dağlarındaki büyük direniş ve 1988'deki Halepçe katliamı Çerxa Şoreşê eserinin içeriğine yön veriyor.

Xelil Xemgîn, 1988 yılında kültürel çalışmalar için gittiği Yunanistan'daki bir mitingde, ölümsüz devrimci Haydar Eroğlu yoldaşın ısrarıyla okuyor henüz bir kıtadan oluşan eseri. İlk kez okuduğu marş, kitle tarafından büyük bir heyecanla karşılanıyor ve dizeleri kitle tarafından tekrarlanıyor.

Devrim kitlelerin kolektif eylemidir. Bu devrimci eserin oluşumunda da benim çıkardığım sonuç, tarihin o sürecinde zindan direnişî, Haydar

Eroğlu yoldaşın heyecanı, emek, ideolojik birlik, bazen devrimci bir eylem bazen de bir esere dönüşebilmiştir.

Zindan direnişinden devrimci eyleme, eylemden esere akan şey devrimci ruhun kendisidir. Çünkü devrim süreçlerinde hiçbir eylem hiçbir söz birbirinden kopuk değildir, aksine diyalektik bir bağı vardır. Tıpkı doğa diyalektiği gibi. Nasıl ki bir kelebeğin kanat çırpışı, dünyanın başka bir yerinde kasırgaya dönüşebiliyorsa, devrimin diyalektiğinde de bir özgürlük savaşçısının sömürgeciliğe sığıttığı bir kurşun bir ozanın dilinde bir strana, bir marşa dönüşebiliyor. Bu eseri devrimin tüm dinamikleri ve organlarının kolektif olarak yarattığına inanıyorum. Eserin sahibi Xelil Xemgîn de „Çerxa Şoreşê'yi yaratımlar özgürlük mücadelesinin zorlu sürecinin kahramanlarıdır“ diyor. Dolayısıyla kolektif olan her eylem veya her eser devrimcidir ve halkı devrime kanalize eder.

Bununla birlikte devrimci kişilikler, sanatçılar ve kahramanlar devrim süreçlerine yön verirler. Rolünü oynayan marşlar da böyledir, kendi devrim sürecinde ve tarihinde yer edinirler.

Çerxa Şoreşê, özgürlük sorunu olan Kürt halkı tarafından ilk söylendiğinden bugüne aynı ilgiyi görüyor, aynı ruhu uyandırıyor.

Sanatsal bir eserin halk tarafından kabul edilmesi için sanatçının ruhen devrime adapte olması, devrimci diriliş ayak uydurması ve devrime senkronize bir uyum sağlamış olması gerekir. Bu eserin böyle bir süreçte yaratıldığına inanıyorum. Mamoste Xelil Xemgîn'in sesine, yüreğine sağlık.

► Çerxa Şoreşê özgürlük sorunu olan Kürt halkı tarafından ilk söylenildiğinden bugüne aynı ilgiyi görüyor, aynı ruhu uyandırıyor.

Temponun melodisi

Enternasyonal', orijinali (L'Internationale) Fransızca olan ve birçok dile çevirilen Paris Komünü sırasında destan yazan 1816 Paris doğumlu Eugène Pottier'in şiiiridir. Lille şehrine belediye başkanı olmak isteyen Gustave Delory'nin seçim kampanyası için 15 Temmuz 1888'de fabrika işçisi müzisyen Pierre Degeyter beste yapmayı üstlendi ve bildiğimiz 'Enternasyonal' marşı ortaya çıktı.

"Biliyorum; şiirle şarkıyla olacak iş değil bu/dalda narı/ tarlada ekini kızartmaz güvercinin gürlütsü. ama yine de/ dışlar arasında bıçak gibi parlar kavgada/ şiirin doğrultusu!"

Hasan Hüseyin

Devrimci mücadelenin en önemli özelliklerinden biri de; mevzide, kavgada, sırperde, şiirsiz, şarkısız, sloganlı ve elbette 'marş'sız olmayacağıdır. Marşlar düzenli ritim ve tempolu melodileri ile net keskin sözlerle sahipler. Didaktik, epik ve lirik olurlar.

Fransız (L'Internationale) 'Enternasyonal' marşı, Fransız Devrimi'nden yüz yıl sonra ortaya çıkmış; 'Paris Komünü' ürünüdür. Adından da anlaşılacağı gibi işçilerin ve emekçilerin enternasyonal mücadelesi ile sosyalizminin sağlanacağını haykıran, yüzbinlerce ağızdan tek sese dönüşen marşıdır.

Fransız Devrimi'ni ortaya çıkaran asıl sebep, bugünün Türkiyesine o kadar çok benziyor ki; birkaç cümle ile dokunmadan geçmek olmaz. Birçok ülkeden iyi olan Fransa ekonomisi yedi yıl savaşları döneminde ciddi derecede zedelenmişti.

Fransız Devrimi (1789-1799), Fransa'daki mutlak monarşinin yıkılarak yerine cumhuriyetin kurulması ve Katolik kilisesinin reforma zorlanmasıdır. Köylüler mahsül alamaz durumda şehirlerle göç etti. Şehirlerdeki karışıklık açlığa kadar sürüklenmişti Fransa'yı. İngiliz Halk Bildirgesi ve Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi, Fransa'da devrime zemin hazırlıyordu. Aydın ve ilerici yayımcılar dergi, gazete ve kitaplarla halkı aydınlatıyordu. Aydınlanan Fransız halkı, kralın emirlerine uymuyor ve karşı çıkıyordu. Bu ayaklanma batı dünyasının kalantörlerini ciddi anlamda ürkütüyordu. Kırsal kesime yüklenen haksız vergiler, köylüler ile toprak sahipleri ve aristokratların arasında ciddi sıkıntılara neden olmuştu. Saray ve savaş giderleri çok yüksekti. Ülkeyi ciddi ekonomik sıkıntılara doğru sürükliyordu. Vergilendirmedeki haksızlık ve 'güçler ayrılığı' ilkesinin saray tarafından bertaraf edilmesi sokağın dilini çözmüştü. 1791 yılında bir kurucu meclis toplayarak "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi" ile feodal kurumları mutlak monarşiyi yıkarak meşrutiye geçiş sağladılar. Asla kansız olmayacağı bu devrim ve 'Eylül Katliamı' olarak tarih sayfalarında yerini alacaktı. 1793 ve 94 binlerce kişi giyotinle infaz edilmiştir. Kısa bir zaman sonrasında cumhuriyet ile parlamenter sisteme geçiş sağlanmıştır.

Bu devrimin en önemli yanı; yıkılmaz sanılan ve egemenlik hakkı tanrıdan olan krallığın ve sarayın nasıl yıkıldığıdır. Yaklaşık yüz yıl süren ama savaşların son bulmadığı bu ara nihayetinde Fransa-Prusya savaşında Fransa

yenilmiş ve Paris barış koşulları altında işgal edilmiştir. Bu yenilgiden sonra 'Paris Komünü' fikri kısa sürede kırsal kesimlere, köylere, kasabalara ve şehirlere alttan alta yayıldı, her yerde hoşnutlukla karşılandı. Komün; vasıflı işçiler, doktorlar gazeteciler ve 1791 Devrimi'ne özlem duyan Jakobenlere kadar çok farklı siyasi kimlik barındırıyordu. 18 Mart-18 Mayıs 1871 kanlı şekilde bastırılan yaklaşık iki aylık sosyalizm sürecinde kızıl bayrak dalgalanmıştır.

Gelelim birçok dile dolanan enternasyonal marşına...

'Enternasyonal', orijinali (L'Internationale) Fransızca olan ve birçok dile çevirilen Paris Komünü sırasında destan yazan 1816 Paris doğumlu Eugène Pottier'in şiiiridir. Lille şehrine belediye başkanı olmak isteyen Gustave Delory; seçim kampanyasına uygun bir 'marş' arar. 1888'de Paris'te, bir yıl önce ölen Eugène Pottier'in "Chants Révolutionnaires" (devrimci şarkılar) isimli kitabındaki "L'Internationale" şiirine hayran olur ve Lille'ye geri döndükten sonra şiirin bestelenmesi için yetenekli bir müzisyen arar. 15 Temmuz 1888'de fabrika işçisi müzisyen Pierre Degeyter beste yapmayı üstlenir ve birkaç gün içinde bildiğimiz 'Enternasyonal' marşı ortaya çıkar.

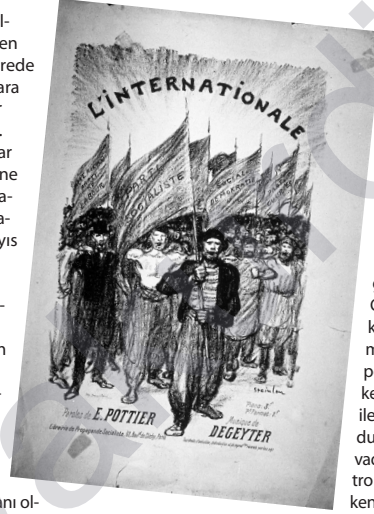
Gustave Delory belediye seçimlerini kazanınca Fransız İşçi Partisi 14. Ulusal kongresini Lille'de yapar ve 'Enternasyonal' marşı burada çalınır. Dünyanın çeşitli ülkelerinden katılan delegeler marştan etkilenirler. Bu beste tüm dünyada geniş bir kabul görür ve diğer dillerdeki çevirilerde de bu besteye sadık kalırlar.

İlk kez 23 Temmuz 1888'de Fransa'nın Lille kentinde söylenen marş, 'Komünist Enternasyonal Komintern'de işçi sınıfının marşı olarak kabul edilmiştir. Komintern selamı sağ yumruk dirsekten kırık ve yumruk içi karşıya bakacak şekilde kaldırılarak marşı söylerdi.

Enternasyonal, 1917 ile 1941 yılları arasında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde ulusal marş olarak kabul edildi.

Venceremos ve Victor Jara

Devrimcilerin; mevzide kavgada yürüyüşte vazgeçemedikleri şiirleri ve marşları vardır. Bu marşların en çok bilineni Belle Ciao (Çav Bella), Enternasyonal, Avusturya İşçi Marşı, Venceremos gibi daha onlarcaşdır. Türkiye'nin politik hayatına en çok Grup Yorum ile giren bu marşlardan

biri de 'Venceremos', Şili devrimci marşıdır. Dünyada en çok bilinen devrimci marşlardandır. İspanyolca 'üstesinden geleceğiz' anlamına gelir. Sergio Ortega, seçimle devlet başkanı olmuş Marksist başkan; Salvador Allende için bestelemiştir.

Allende'nin birkaç partiden oluşan ittifaklı başkanlığında, sürekli yoksulun emekçinin yanında yer alan tutumu, başta Amerika ve İngiltere'yi rahatsız edilmisti. Allende, General Augusto Pinochet'yi silahlı kuvvetlerin başkomutanlığına getirmişti. Küba ile geliştirilen ilişkiler emperyalistleri olumsuz etkiliyordu. Askeri darbe Amerika'nın güçlü desteği ile faşist Pinochet'ye yapıldı. Oldukça kanlı gerçekleşen darbe de Salvador Allende teslim olmadı. Fidel Castro tarafından hediye edilen silahla kendisini vurdu. Stadyuma toplanan binlerce devrimcilerden birinin gitar

hep yanındaydı; 'Venceremos'u söylüyordu. Gitar çalması diye parmaklarını kırdılar, susmadı. Ellerini kesip milletin önüne attılar. Susmadı. Gitar çalamıyor ama söylüyordu. Başına dipçiklerle vurdular, yere yıkıldı ama dudaklarında 'Venceremos' marşının sözleri dökülüyordu. Ölülerine içine attılar. Sonra cesedi bulunduğu 43 kurşun izi görüldü. Ölümünden korkmuşlardı ve emin olmak istiyorlardı. Hiç ölmedi Victor Jara.

'Venceremos', Şillilerin ve dünyada ezilenlerin gerçek özgürlük umudunun sözü ezgisi ve en çok bilinen marş oldu.

Avusturya İşçi Marşı, ya da; 'Hayat Denilen Kavga' sözleri Fritz Brügel'e müziği oyuncu ve besteci Samuel Pokrassa'a aittir. Daha doğrusu Samuel Pokrass'ın daha evvel bestelediği Sovyet marşı 'beyaz ordu- kara duman'dan (Kızıl ordu olarak ismi değişti) uyarlanmış olan işçi marşıdır. Marşın ortaya çıkışı; 1927 yılında Viyana'da 89 işçinin ölümüyle sonuçlanan 'Temmuz ayaklanması'dır. İlk defa 1929 yılında Viyana'da 2. Uluslararası Genç İşçiler Günü'nde seslendirilmiştir.

1934 yılında Avusturyalı işçilerin faşizme karşı giriştiği şubat ayaklanması sırasında yaygınlaşmıştır. Marş başka dillere de çeviriler uluslararası devrimci marşlarından biri halini almıştır. Yılmaz Güney'in 'Sürü' filminde Avusturya İşçi Marşı'na yer verilmiştir. Kürtçe çevirisini Şivan Perwer ve Türkçesini İlkay Akkaya okumuştur.

Avusturya İşçi Marşının ilk kitabı; „Hayat denilen kavgaya girdik/ çelik adımlarla yürüyoruz/ biz bu karanlık yolun sonunda/doğacak güneşi görüyoruz...”

Devrimcilerin mevzide, kavgada, yürüyüşte vazgeçemedikleri şiirleri ve marşları vardır. En çok bilinenleri Belle Ciao (Çav Bella), Enternasyonal, Avusturya İşçi Marşı ve onlarcaşdır. İçlerinden biri de 'Venceremos' Şili devrimci marşıdır. Şillilerin ve dünyada ezilenlerin gerçek özgürlük umudunun sözü, ezgisi ve en çok dilden dile dolaşan marşlardan biri oldu.

Enternasyonal

Uyan artık uykudan uyan
Uyan esirler dünyası
Zulme karşı hıncımız volkan
Kavgamız ölüm-dirim kavgası

Mazi ta kökünden silinsin
Biz başka alem isteriz
Bizi hiçe sayanlar bilsin
Bundan sonra her şey bizim.

Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık
Enternasyonal'le kurtulur insanlık

Tanrı, patron, bey, ağa, sultan
Nasıl bizleri kurtarır
Bizleri kurttaracak olan
Kendi kollarımızdır

Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık
Enternasyonal'le kurtulur insanlık

Hem fabrikalar, hem de toprak
Her şey emekçinin malı
Asaklara tanımıyoruz hak
Her şey emeğin olmalı

Cellatların döktüğü kan
Bir gün onları boğacak
Bu kan denizinin ufkundan
Kızıl bir güneş doğacak

Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık
Enternasyonal'le kurtulur insanlık.

Venceremos

Fırtına yırtıyor sessizliği
Ufuktan bir güneş doğuyor
Gecekondulardan geliyor halk
Tüm Şili şarkılar söylüyor
Venceremos venceremos
Kıralım zincirlerimizi
Venceremos venceremos
Zulme ve yoksulluğa paydos
Şili'de halk bugün savaşıyor
Cesaret ve aklın gücüyle
Kahrolsun halkın katili cunta
Yaşasın Unidad Popular
Geçmişe ağlamak fayda vermez
Gelecek mutlak sosyalizm
Yarını bugünden kuracaksınız
O senin tarihin olacak

Avusturya İşçi Marşı

Hayat denilen kavgaya girdik, çelik adımlarla yürüyoruz
Biz, bu karanlık yolun sonunda, doğacak güneşi görüyoruz
Dağları aşılıyor, bak yakınlaşıyor, kızıl yıldız hep koşun
Bu bir rüya değil, bu bir hülya değil, yıldızdır kurtuluşun
Kara deryalarda bir fenerin, senin ışığınla yürüyoruz
Biz, bu karanlık yolun sonunda, doğacak güneşi görüyoruz

Fabrikalarda biz, tarlalarda biziz, bizim hayatı yaratan
Din farkı bilmeyiz, dil farkı bilmeyiz, sanki doğduk bir anadan
Anamız amele sınıftır, yurdumuz bütün cihandır bizim
Hazırladık son kanlı kavgaya, başta bayrağımız Leninizm
Bayrağını yükselt, daha daha yükselt, yükselt bayrağı yukarı!
Bugüne vuralım, yarını kuralım, kaldıralım sınıfları!

Çav bella

İşte bir sabah uyandığımda
Çav Bella Çav Bella Çav Bella Çav Çav Çav
Elleri bağlanmış buldum yurdumun
Her yanı işgal altında

Sen ey partizan beni de götür
Çav Bella Çav Bella Çav Bella Çav Çav Çav
Beni de götür dağlarına
Dayanamam tutsaklığa

Eğer ölürsem ben partizanca
Çav Bella Çav Bella Çav Bella Çav Çav Çav
Sen gömmelisin ellerin beni
Ellerinde toprağıma

Güneş doğacak açacak çiçek
Çav Bella Çav Bella Çav Bella Çav Çav Çav
Gelip geçenler diyecek merhaba
Merhaba ey kızıl çiçek

O kızıl çiçek partizanındır
Çav Bella Çav Bella Çav Bella Çav Çav Çav
Yiğit yoldaşlardan armağandır bize
Simgesidir özgürlüğün

O kızıl çiçek partizanındır
Çav Bella Çav Bella Çav Bella Çav Çav Çav
Düşen yoldaşlardan armağandır bize
Simgesidir sosyalizmin

Herne Pêş hangi şairin eseri?

- Kürtlerin en çok söylediği marşlardan biri olan 'Herne Pêş'in sözleri Mele Ehmedê Namî'ye ait. Sözleri Cegerxwîn'e ait olduğu iddia edilen Herne Pêş'i Mele Namî, 'Neşîd û gaziya keçan' adıyla 1948'de Til Şeir köyünde yazmış.
- Herne Pêş, Şivan Perwer doğmadan yedi yıl önce, 1948'de yazıldı. Şivan Perwer, şiirin güftesini değiştirmekle kalmamış aynı zamanda Namî'den aldığı besteye kendi yorumunu katarak kitlelere aktarmış. Bir yerde kaynağı saklamış, değiştirmiş...
- Büyük bir ihtimalle "Birayên delal hûn werin xortino, Buhuşt e welat da'm herin merdino", peşmergelerin sosyal yaşamlarına renk katan bir mücadele şarkısıydı. Dağlardaki savaşçılara moral veren bir melodi oldu; Garê'den Kandil'e kadar büyük bir coğrafyada dolaştı durdu.

Wikipedia'da, Herne Pêş, "Sözleri Cegerxwîn'a ait Kürtçe marş" olarak geçer ve bunun „Şivan Perwer'in aynı adı taşıyan albümünde" yer aldığı bilgisine rastlarsınız.

Selim FERAT

1997 yılında Ses Plakçılık tarafından dağıtımı yapılan ve aslı 1977'de yayımlanan Şivan Perwer'in 3'üncü CD'si (1977'de kaset) Herne Pêş adını taşıyor. 1997 yılında, aşağıdaki güftenin „Nali'ye ve müziğinin ise Şivan Perwer'e ait olduğu yazılı, Şivan Perwer'in Herne Pêş versiyonu:

Herne Pêş

*Birayên delal hûn werin Kurdino
Bihuşta welat em herin merdino
Eger hûn neyên vana keç, em meşîn
Bes e koletî serfiraz her bijîn.*

*Herne pêş herne pêş dewr û dem ya we ye
Welat çav li rê bendewarê me ye
Keçên nûciwan em dixwazim xebat
Me canê ciwan danî rêka welat
Dilê me ji pola gurçîk bûne hesin
Bo ala rengîn hûn werin em besin
Herne pêş herne pêş dewr û dem ya we ye
Welat çav li rê bendewarê me ye*

Şivan Perwer ilk kez Herne Pêş'i 1977'de bir kasette kitlelere ulaştırmış. Şimdilerde elimde bulunmayan bu kasette güftenin Cegerxwîn'e ait olduğu sonucunu, Heqî Belte'nin „Dersên Kurdi" isimli kitabındaki yanlışlıklar üzerinde duran ve Mela Ehmedê Namî'nin (1906-11.12.1975) oğlu Samî Ehmed Namî'nin eleştirilerinden çıkıyorum. Samî Ehmed Namî:

*Herne pêş, herne pêş kurdino herne pêş,
Welat çav li rê bendewarê we ye
Eger hûn neyên wa ye keç em meşîn
Bes e koletî serfiraz em bijîn
... ..
Herne pêş herne pêş dem û dewra we ye
Welat çav li rê bendewarê we ye...*

Sözlerinin Cegerxwîn'e ait olmadığını, bu şiirin, 1986 yılında İsviçte ilk kez Mela Ehmedê Namî'nin 'Daxwazname' Divanında ve 'Daxwazname'nin daha sonraki baskısının 1994'de Şam'da yayımlandığını belirtiyor. Samî Ehmed Namî'ye göre bu şiir babası Mele Ehmedê Namî tarafından 1948'de Til Şeir köyünde yazılmış:

Neşîd û Gaziya Keçan

*Birayên delal hûn werin xortino
Buhuşt e welat da'm herin merdino*

*Eger hûn neyên va ne keç em meşîn
Besin koletî, serfiraz da'm bijîn*

*Welat çav li rê bendewarê me ye
Ciwana herne pêş dewr û dem ya we ye*

*Eger hûn neyên va ne keç em meşîn
Besin koletî serfiraz da'm bijîn*

*Bibin yek bi lez xort û keç da'm herin
Ji bo serxwebûnê bi ceng û mirin*

*Eger hûn neyên va ne keç em meşîn
Besin koletî serfiraz da'm bijîn*

*Keç im, nû gihamê, dixwazim xebat
Me canê ciwan da ye gorî welat*

*Eger hûn neyên va ne keç em meşîn
Besin koletî, serfiraz da'm bijîn*

*Dilê me ji pola ye gurçîk hesin
Ji bo tol û doza welat em bes in*

*Eger hûn neyên va ne keç em meşîn
Besin koletî, serfiraz da'm bijîn*

*Ji Namî me zani ko em bibne yek
Dijîn serbilind al û ol û serek*

*Eger hûn neyên va ne keç em meşîn
Besin koletî, serfiraz da'm bijîn*

Müziğine gelince: YouTube'de „Pirtû. Daxwazname (Neşîd û Gaziya Keçan (1), Helbest: Mele Ehmedê Namî, Helbest bi navê Ehmedê Namî" adıyla 2:57 dakikalık bir video yayını var. Bu videoda Mele Ehmedê Namî'nin sol taraftaki fotoğrafıyla birlikte, kendi sesinden „Birayên delal hûn werin xortino, Buhuşt e welat da'm herin merdino" ile başlayan ve „Eger hûn neyên va ne keç em meşîn, Besin koletî, serfiraz da'm bijîn" ile biten bestesini dinleyebilirsiniz. Şiirin, Şivan Perwer doğmadan yedi yıl önce, 1948'de yazıldığını ve videoda şiiri seslendirenin 1970 yılında Mele Ehmedê Namî olduğunu düşünürseniz, Şivan Perwer, şiirin güftesini değiştirmekle kalmamış aynı zamanda Namî'den aldığı besteye kendi yorumunu katarak kitlelere aktarmış. Bir yerde kaynağı saklamış, değiştirmiş ve besteyi -Namî'nin ritmini olduğu Herne Pêş'e yansıtmış- Namî'den aldığı da belirtmekten men emmiş kendisini. Namî'nin sesinin kayıtlı olduğu videoda Şivan Perwer'in şiiri „Herne Pêş adıyla okuduğu" notu da düşülmüş.

Mele Ehmedê Namî

Herne Pêş ve sonrası

Büyük bir ihtimalle „Birayên delal hûn werin xortino, Buhuşt e welat da'm herin merdino" peşmergelerin sosyal yaşamlarına renk katan bir mücadele şarkısıydı. Dağlardaki savaşçılara moral veren bir melodi oldu; Garê'den Kandil'e kadar büyük bir coğrafyada dolaştı durdu.

„Kızlar"ın çağırısı" olarak çevireceğim 'Gazîna keçan', kadınların mücadeleye müdahalesi olarak algılanırsa ve şiirdeki „kölelik yeter!" Namî'nin boyunduruk altında olmaya „dur!" çağırısı olarak anlaşılırsa Mele Ehmedê Namî, kendi döneminde bir yerde durup dönen erkek endekslî mücadele çarkının temel öğesinin kadınlar olduğunun altını çizmiş ve sarı kırmızı yeşil renklere bir de 'Mor' rengi katmıştır.

Sonra Şivan Perwer, Namî'nin 'Neşîd û Gaziya Keçan' şiirini değiştirerek 'Herne Pêş' olarak ve şairinin de adını Cegerxwîn olarak tercüme ettiyse Gerilla Şarkısı olarak, mücadele edenleri motive etti. Bir yerde Şivan Perwer, bir yanlış üzerine başarılı bir güfte ve etkili bir melodi oturttu. Türkçe tercümesi hiç mi hiç lirik olmayan Herne Pêş, Kürtçe anlamıyla, ön saflara atılanların, atışten yüreklerin ve direnen kadınların şarkısı oldu.

Sonra, 'Rojbaş Gerilla' şarkısı gündeme damgasını vurdu. Rojbaş Gerilla, dağlardan kentlere savrulan bir özgürlük şarkısıydı. Ancak Herne Pêş de unutulmadı. 'Rojbaş Gerilla' melodisi, her dönemde savaşçıların kendi dünyalarına uygun yaptığı sanatın zirvesine tırmandı.

O dönemde Xelil Xemgîn'in yaptığı 'Çerxa Şoreşê' pusuda bir çığ gibi beklendi.

Sonra Rojava'da yükselen mücadele ve Kürdistan'ın diğer parçalarına sıçrayan enternasyonalist devrim ruhunun tercümesi oldu. Beklenmedik bir şekilde gündeme oturan 'Çerxa Şoreşê' şarkısı şimdilerde revaçta. Ancak „Gaziya Keçan", „Herne Pêş" ve 'Rojbaş Gerilla' ve daha sonra da 'Çarxa Şoreşê'ye uzanan dönemi, devrim ve mücadelenin yükselişi tarihi olarak ele aldığımızda, yukarıda aktardığımız tahrif ve sanat dalındaki kırılmaya rağmen, mücadele ve renler, güfteyi ve melodiyi kendilerine göre yorumladılar.

Not: Özellikle Herne Pêş'in birçok Türkçe tercümesinde, lirik olmaktan çok, düz metin bir versiyonla karşılaştığımdan, ne Mele Ehmedê Namî, ne de Şivan'ın versiyonunun tercümesini yapmadım. Özellikle böylesi bir şiirin, tercümesinin bir ekip işi olduğundan hareket ettiğim için, tercümesini yapmaktan sakındım.

İki miting ve Ortaklar

‘Kadınlar Vardır’ ve benim hikayem

Yıl 1987... 17 Mayıs. Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü... Elimde fotokopiyle çoğaltılmış ‘Kadınlar Vardır’ın sözlerini hatırlıyorum. Filiz Kerestecioğlu kürsüden söylemeye başladığında eşlik etmeye çalışıyoruz. O gün mırıldanırken yıllar boyunca yüzlerce kez söyleyeceğim şarkı/marş olduğunu biliyordum tabii...

Çok gençken marş söylemeyi çok sevdim. Benim sevdiğim marşlarda kadınlar ancak ya ‘kadın ve erkek’ diyerek erkeklerle birlikte yer alırdı ya da hiç yer almazdı. Çoğunun sözlerinde ise cinsiyeti belirtilmeyen kahramanlar vardı ve sanırım büyük bir çoğunluk da bu kahramanların erkek olduğunu düşünüyordu.

Filiz KOÇALI

Sonra bir kadın şarkısını duydum. Marşa benziyordu ama marş değildi, tam şarkı da değildi;

*Susmamız oturmamız,
Hep boyun eğmemiz,
Hayatı seyretmemiz
İstendi bugüne dek
Kadınlar vardır, kadınlar vardır, kadınlar her yerde
Suskunduk ve bekledik,
Yaşandı seyrettik,
Sonunda yeter dedik,
Bir daha susmayana dek
Kadınlar vardır, kadınlar vardır, kadınlar her yerde*

Hepsi bu kadar...

Sözleri marş için naif sayılır, şarkıya daha yakın. Ama her defasında „sonunda yeter dedik“ mısrasının ‘yeter’ini öyle bir aşkla, hırsla, arzıyla söylüyorum ve söylüyoruz ki, sonrasında ‘kadınlar vardır’ derken mutlaka zıplıyoruz, alkışlıyoruz, sesimiz yükseliyor. Coşkumuz artıkça artıyor. Adeta marş etkisi!

Gelelim hikayesine...

Yıl 1987... 17 Mayıs. Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü... Kadıköy İskelesi’nden başlayan yürüyüş Yoğurtçu Parkı’nda son buluyor.

Elimde fotokopiyle çoğaltılmış sözleri hatırlıyorum. Filiz Kerestecioğlu kürsüden söylemeye başladığında eşlik etmeye çalışıyoruz. O gün mırıldanırken yıllar boyunca, yüzlerce kez söyleyeceğim şarkı/marş olduğunu biliyordum tabii...

Sanırım, Filiz de bu sözleri yazarken bu kadar iz bırakacağını tahmin etmiyordu.

Yıllar sonra Filiz Kerestecioğlu, bianet için yaptığım söyleşide şöyle anlatmıştı:

„Çok heyecanlı günlerdi. Kampanyaya ve yürüyüşe karar vermiştik. O günlerin heyecanıyla yaptım. Bir gece evde ilham geldi, yaptım. Sonra toplantıda diğer kadınlara okudum, onların da hoşuna gitti. Kağıtlara yazdık, ezberledik ve ilk kez mitingde söyledik.“

O yıllar 12 Eylül’ün izlerini taşıyordu daha. İHD yeni ku-

Aydın Ortaklar’ın yakın tarihinde ilk kez Kürt, Alevi ve Türk kadınlar bir araya geliyor. Etkinliğin açılışını ‘Kadınlar Vardır’ ile yapıyoruz. Sonra ilk kez yan yana gelen kadınlar konuşuyor, birbirini tanıyor. İnanılmaz samimi, içten, coşku dolu bir etkinlik oluyor. Birbirleriyle komşuluk etmeyen kadınlar birbirine içini döküyor, diğeri için gözyaşı döküyor.

rulmuş, nerdeyse görünür olan bir o var. Türkiye’nin batısında toplumsal muhalefet adına fazla bir hareketlilik yok. Kendisine ‘feministim’ diyen az sayıda kadın toplanıyor, tartışıyor, yazıyor.

İşte bu az sayıda feminist, Çankırı’da Mustafa Durmuş adlı bir hakimin, dayak nedeniyle boşanmak isteyen bir kadının davasını, „Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmemeli“ diyerek reddetmesiyle harekete geçiyor. Protesto telgrafları, toplu dava dilekçeleri derken miting yapma fikri geliyor. 12 Eylül sonrası ilk mitingi kadınlar için, kadınlar tarafından gerçekleştiriyor. Özel alana dair yapılan ilk eylem aynı zamanda.

10 yıl sonra ‘Artık Örgütlü’

O mitingden sonra on yıl boyunca feminist hareket çeşitli kampanyalar, etkinlikler, protestolar, düzenledi, dergiler çıkardı, kitaplar bastı ve Mor Çatı, Kadın Kütüphanesi gibi bugüne kadar yaşatılan kurumları yarattı.

Toplumsal muhalefet de canlanmaya başlamıştı. İşçi eylemlerinin, kamu çalışanlarının sokaktaki mücadelesinin, gençliğin demokratik üniversite çıkışının sosyalist yapılarda toparlanmanın günleri idi.

Kürdistan’da ise büyük bir vahşetin ve büyük bir direnişin gerçekleştiği zamanlardı. Köylerin zorla boşaltılması sonucunda milyonlarca Kürt artık metropollerdeydi.

İşte bu zamanlarda 8 Mart 1997’de Türk ve Kürt kadınlar ilk kez çok kitlesel bir mitingde buluştular.

Bu miting, 1987 mitinginden sonraki ilk kadın mitingiydi. Artık Örgütlü adıyla düzenlenen mitingde, pek çok bağımsız kadın grubu ile sendika, parti, demek gibi karma örgütlerin kadınları yer aldı. Değişik örgütlerden pek çok kadın ilk kez yan yana geliyordu.

Kürsüdeki sunuş ve metinler iki dilliydi.

O mitingden bir diğer önemli politik yanı da 28 Şubat sürecine denk gelmesine ve pek çok kadın örgütünün o sürece aktif destek vermesine rağmen, 28 Şubat’ın tuzağına düşme-

yip kendi bağımsız gündemiyle politik söz söylemesi idi. İşte o mitingden hem tertip komitesi başkanı, hem de mitingden Türkçe sunucusu olarak sabahın erken saatlerinde alandaydım. Elinde gitarıyla Yelda kürsünün yanında duruyordu. Daha önce bir hazırlığımız yoktu ama kağıtlarımız vardı!

Kortej gelene kadar Yelda söyledi, alandaki görevliler eşlik etti. Şarkımız artık hazırıldı.

Çağlayan’daki miting alanı tıklım tıklım dolduğunda, şarkımızın onuncu yılında, daha çok kadınla ve daha gür bir sesle söyledik. Binlerce kadın için artık kağıtlara bakmaya da gerek yoktu. Çünkü çoktan kadınların ortak marşı olmuştu.

2004... Ortaklar

Yıl 2004. Mart ayı. Sokaklar pek hareketli değil. Çatışmasızlık süreci devam ediyor. Yerel seçimlere gidiliyor.

Seçim çalışması için Aydın’ın Ortaklar beldesindeyiz. Türkler, Kürtler, Aleviler aynı beldede aynı ayrı yaşıyorlar. Sokakları ayrı, alışveriş ettikleri bakkallar, pazarcular, gittikleri kahveler ayrı. Kadınlar birbirleriyle komşuluk etmiyorlar.

Bütün kadınlarla tanışıyoruz, evlerine gidiyoruz, sohbet etmeye çalışıyoruz. Sonra kadınları birbirleriyle tanıştırmaya karar veriyoruz.

Bir gece bir büyük kahvede etkinlik düzenliyoruz. Kağıtlar yine imdadımıza yetişiyor. Hemen sözleri çoğaltıyoruz. Oluşturduğumuz küçük koro şarkıyı ezberliyoruz.

Ortaklar’ın yakın tarihinde ilk kez Kürt, Alevi ve Türk kadınlar bir araya geliyor. Etkinliğin açılışını ‘Kadınlar Vardır’ ile yapıyoruz. Sonra ilk kez yan yana gelen kadınlar konuşuyor, birbirini tanıyor. İnanılmaz samimi, içten, coşku dolu bir etkinlik oluyor. Birbirleriyle komşuluk etmeyen kadınlar birbirine içini döküyor, diğeri için gözyaşı döküyor.

Finali yine ‘Kadınlar Vardır’ ile yapıyoruz. Bütün kadınlar ayakta. Kimisi eşlik etmeye çalışıyor, eşlik edemeyen alkışlıyor. Kadınlar ağlıyorlar, birbirlerine sarılıyorlar.

1987’den beri eylemlerde, etkinliklerde, hatta dost buluşmalarında aynı heyecanlı söyledikğim bu şarkı ilk defa gözlerimi yaşartıyor.

Herkes Mississippi'de olanları biliyor...

Carol Denise McNair, Carole Robertson, Addie Mae Collins ve Cynthia Wesley... Dört siyahi kız çocuğu... Bu dört arkadaş aynı kentte yaşıyor, aynı okula gidiyordu. Aileleri birbirini tanıyor.

İsmet KAYHAN

O gün aileleriyle birlikte kiliseye gitmişlerdi. Amerika'da ırkçılığın yükseldiği yıllarda siyahilerin tek sığındığı yer kiliselerdi. Sadece dua etmek için kiliseye giden bu çocukların başına gelenler Amerika'daki siyahiler için bir dönüm noktası olacaktı.

9 yaşındaki Denise, yıllar sonra Amerika'nın "en güçlü kadını" olarak anılacak Condoleezza Rice'in sınıf arkadaşydı.

Rice, o gün kiliseye gidip dua etmiş miydi bilmiyorum ama 90'lı yılların "savaş prensi" olarak anılan Rice'in hayatının dönüm noktası belki de o dört kız çocuğunun kaderinde gizliydi.

15 Eylül 1963'te Alabama eyaletinin Birmingham kentinde siyahilerin gittiği bir kiliseye 19 dinamit lokumuyla saldırı düzenlendi ve bu dört kız çocuğu yanarak hayatını kaybetti. Amerikan tarihinin en kanlı saldırılarından biri olan saldırıyı, "beyazların üstünlüğünü" savunan Ku Klux Klan adlı ırkçı örgüt üstlendi.

Bu korkunç katliamdan önce ise Amerikan sivil haklar savunucusu Kara Panter Medgar Evers öldürülmüştü.

Kısa sürede tüm ülkede siyahiler ayaklandı. Yüzbinlerce kişinin katıldığı yürüyüşler düzenlendi. Bu eylemlerden sonra kamu kuruluşları ve işyerlerinde herhangi bir ırkın üstünlüğünü kaldıran yasa 6 ay sonra kabul edildi.

Siyahların en büyük silahı elbetteki müzikti. Müzik onlar için kimlikti, direnişti, ağitti.

Nina, Kara Panter Medgar Evers'in ölümünden çok etkilenmişti. Ama kilisedeki katliam bardağı taşırıyordu. Kilisede çocukların öldürülmesinden sonra Nina o kadar kızdı ki, silahını kapıldığı gibi dışarı çıktı. "Dışarı çıkıp birini öldürmek istiyorum," diyen Nina'yı eşi sakinleştirdi. Öfkesini üzerinden atamayan Nina, piyanonun başına geçti ve Mississippi Goddam adlı parçayı besteledi:

"Ülke yalanlarla dolu,
hepimizin ömrü kelebeklerinki kadar.
Benim yanımda yaşamak zorunda değilsin.
Bana yalnızca haklarını ver" dedi.

Caz müziğinin kraliçesi Nina Simone, o gün birisini öldürmedi. Ama tüm silahlardan daha güçlü bir şarkı yazdı.

"Çocuklar kilisede öldüğünde önce depresyona girdim, sonra deliye döndüm. Ve bu çocuklar bombalandığında oturup bir şarkı yazdım."

► Nina, Kara Panter Medgar Evers'in ölümünden çok etkilenmişti. Ama kilisedeki çocuk katliamı bardağı taşırıyordu. Nina o kadar kızdı ki, silahını kapıldığı gibi dışarı çıktı. "Dışarı çıkıp birini öldürmek istiyordum" diyen Nina'yı eşi sakinleştirdi. Öfkesini üzerinden atamayan Nina, piyanonun başına geçti ve Mississippi Goddam adlı parçayı besteledi.

"Herkes Mississippi'de olanları biliyor, lanet olsun
Ah, bu koca memleket yalanlarla dolu
hepiniz öleceksiniz, sinekler gibi..."

O günden sonra Mississippi Goddam, siyahilerin isyan şarkısı oldu. Şarkı fırtına gibi esti. Nina, yüzbinlerce insanın karşısında bu şarkıyı seslendirdi.

Ama radyolar tavrını "radikal" bulup onu boykot etti. Me kanlar sahne alması için onu davet etmeyi bıraktı. Nina sansürlendi, bir dönem sanki hiç yokmuş gibi davranıldı.

Nina, çok geçmeden 'Sivil Haklar Mücadelesi'ne katıldı. Artık 'Mississippi Goddam', 'The Young', 'Gifted and Black' adlı şarkıları birer şarkı değil onun politik çizgisinin ifadesiydi.

Kariyerini bitiren şarkı

Bu üç şarkı çok geçmeden siyahilerin milli marşı haline geldi. Nina ise Malcolm X, Martin Luther King gibi siyah hakları savunucularının yanında çoktan yerini aldı. 1960'larda King'in yanında We Shall Overcome şarkısını söyleyerek dolaştı. Dostları arasında Afro-Amerikanların lideri Louis Farrakhan, şarkıcı Miriam Makeba, Kara Panterler'in lideri Stokely Carmichael ve yazar James Baldwin de vardı.

Mississippi Goddam yalnızca ABD tarihinde bir sembol olmakla kalmadı, onun kariyerinde de bir dönüm noktası oldu. Ama Simone yıllar sonra bir demecinde, "Kariyerimi bitiren bir şarkıydı da" diyecekti.

Kızı Lisa Simone, annesinin bu şarkıyı söylerken yaydığı hiddeti şöyle anlatacaktı: "Annem bu şarkıyı söyledikten sonra çok öfkelenirdi. Sesi kısılırdı. Mississippi Goddam şarkısından sonra sesi asla eski oktavına dönmedi."

Ten rengin siyah, kollarım uzun

Sonra Martin Luther King öldürüldü. Bu cinayetten sonra Nina;

"Why? The King of Love is Dead" şarkısını yazdı. Hemen ardından ise 'Four Woman' şarkısını...

Şiddete maruz kalan, tecavüze uğrayan, seks işçiliğine zorlanan, kötü koşullarda çalıştırılan köleler ve torunları: Sarah, Saffronia, Sweet Thing ve Peaches.

"Ten rengim siyah,
kollarım uzun,
saçım arapsaçı,
sırtım güçlü;

sürekli tekrar eden acıları kaldıracak kadar güçlü," sözleriyle Köle Sarah Teyze'yi anlatarak başlayan Four Women,

"Ten rengim kahverengi,
tavım sert şu aralar

çok sinirliyim çünkü ebeveynlerim köleydi,"
diyerek sonlanır.

Siyah kadının Amerika serüvenini, ihtiyarı ve genciyle aynı çağa mensup dört öfkeli karakter üzerinden anlatır Nina Simone. 60'ların başından itibaren yüzünden ve sesinden hiç atamadığı öfke, ona en çok bu şarkıda yakışır.

Simone'nin hayatı kilisede yakılan dört kız çocuğundan sonra bir daha eskisi gibi olmadı.

Çevresindeki dostları hedef haline geldi. 1958'de çıkan ilk albümü, 'I Loves You Porgy' tam bir milyon satsa da Nina artık ABD'de müzik yapamaz duruma gelir. FBI ve CIA adım adım kendisini izler. Beyazların ölüm tehditleri artık dayanılmaz hâle gelmişti.

1968 yılında Nina'ya özgürlüğün onun için ne anlama geldiği sorulduğunda, önce "Sadece bir his" demiş, hemen ardından ise şunları eklemiştir: "Sana özgürlüğün benim için ne olduğunu söyleyeyim: Korku duymamak. Gerçekten söylüyorum; korku duymamak!"

Bazı siyahlar Tanrı'ya değil caza inanır

1978 yılında Vietnam Savaşı'nı protesto etmek amacıyla vergilerini ödemeyince tutuklandı; ancak kısa bir süre sonra serbest kaldı. Sonra ABD'yi terk etti. Bir sürgün olarak yaşamına devam etti Nina.

Hayatı boyunca ırkçılıktan ötürü pek çok ülkeyi 'ev' edindi kendisine. New York, Liberya, Barbados, İngiltere, Belçika, Fransa, İsviçre ve Hollanda; Nina tarafından ev olarak adlandırılan yerlerdi.

Hayatını kaybettiğinde Güney Fransa'daki evindeydi ve külleri birkaç Afrika ülkesine dağıtıldı.

20. yüzyılın en güçlü kadın müzisyenlerinden biri olarak tarihe geçen Nina, arkasında bestelediği 500'den fazla şarkı, 60'tan fazla albüm bıraktı.

Nina öldükten sonra siyahi bir rahip şöyle diyecekti: "Bazı siyahlar Tanrı yerine caz müziğe inanıyorsa bunun sebebi Nina'dır."

Yaşamın ve ölümün sureti olan ağaç

Varlık ve yokluk... Ve bütün meseleyi 'olmak ya da olmamak'la özetleyen Shakespeare... Ama bu ağaç olmak YA DA olmamak değil, olmak VE olmamak... Bu ağaç ölüme dair yaşama dair bir kitap, kalınca bir ansiklopedi... Yaşamın ve ölümün sureti olan bu ağaç, bir hikayeyle buluşacaksa eğer, ölümün elinden sunulmuş bir yaşamın hikayesiyle buluşmalı.

► Yeşim ÖZDEMİR

Bu ağacı ilk gördüğümde bi yanı yaşam bi yanı ölüm dedim ve durdum izledim, heybetli silüetinde ölümü ve yaşamı...

Birbirine karışmış, iç içe geçmiş ölümün ve yaşamın, bir o kadar ayrı duran halini... Uzaktan izleyince akla kara gibi keskin ayrılmış gibi duran ölüm ve yaşam; yakınlaştıkça birbirine karışmış yapraklarıyla, iç içe geçmiş dallarıyla ve en nihayetinde tek bir gövdede kök salmış haliyle bir bütüdü işte. Bir bütün ki bir eliyle yaşamın en yeşil, en canlı halini sunarken öbür eliyle de ölümü gösteriyordu; kypkuru, cansız ve renksiz. Çok az insanın gerçekleşmesini istediği vaat gibi, elbet bi gün geleceği bilinen ama karşılamaya hiç hazır olmadığımız bir misafir gibi, toprak gibi... Karanlık gibi yaşamdan ayrı ama yanbaşımda. Hep kendini hatırlatan, soluğu ensemizde, tetikte... Sanki adı anılsa hemen gelecek olan, belki de bu sebeple bahsi açılma ürkütünden 'nerden çıktı şimdi bunları konuşmak' dedirten, bahsi hiç açılın istenmeyen.

Korkulan... Korkutan... Sahi ölümle en çok bütünleşen duygu değil midir korku? Bi şeyden fena halde korkuyoruz ama nedir o korkulan? Bana kalırsa bilinmezlik? Bilmediğimiz bi yere gitmekten, bilmediğimiz şeyin başımıza gelmesinden, bilmediğimiz bişeye dönüşmekten...

Biz hiç olmaktan korkuyoruz, hiç oluyoruz, hiç bişey benzemeyen...

Yok oluyoruz, bi sihirbazın el çabukluğuyla yok etmesi gibi, az önce buradaydık oysaki. Ama daha şimdi...

Vardık ve yok olduk
Herşey zıddıyla mümkünse
Zıtlıklar kaybolduğunda denge bozulacaksa

O zaman...

Varlık ve yokluk...
Ve bütün meseleyi olmak ya da olmamak'la özetleyen Shakespeare...

Ama bu ağaç olmak YA DA olmamak değil,
olmak VE olmamak...
Bu ağaç ölüme dair yaşama dair bi kitap, kalınca bi ansiklopedi...

Yaşamın ve ölümün sureti olan bu ağaç, bir hikayeyle buluşacaksa eğer, ölümün elinden sunulmuş bir yaşamın hikayesiyle buluşmalı...

Bir kadının hikayesiyle
Kazara aşka düşmüş bi kadın,
Kazara tabii, yoksa ne bilsin küçücük dünyasını çevreleyen duvarların gerisinde hiç bilmediği, görmediği bi dünyanın olduğunu...

Ona verilen dünyanın dışına o kadar kapalı ki, odasından dışarıya açılan pencerenin gerisinde ne var, hiç bilmeden geçti yılları...

Tanımadığı biriyle evleneli aradan kaç yıl geçti saymadı, on yıl, yirmi yıl ama hala tanımadığı biriydi kocası. Aynı yabancı, belki biraz tanışmışlık hissi hepsi o kadar... 'Zamanla seversin' dedikleri şey de olmamıştı. Sevgi ya da aşk tam olarak neydi? Bu duyguları bildiğini de düşünmüyordu ama kitaplarda okuduğu ya da filmlerde gördüğü şeylerse eğer, onlar da evliliği boyunca hiç olmamıştı. Mesela kadını mutlu olsun diye çiçek alan, ona yemekler yapan, onu küçük gezintilere çıkararak bi adam değildi kocası. Mutfakta yemek yaparken, durup dururken gelip kadını öpmemiş, ona hiç sarılmamıştı. Mutfağa da zaten sadece 'neden yemek daha hazır değil' diye kızmak için gelirdi. Mesela çok merak ediyordu öpüşmek nasıl bi duygu, filmlerdeki gibi dudaklarını ısırdığında bi adam, ne yapması gerekiyordu o an. Dudaklarını nasıl hareket ettirmesi gerektiğini bilmiyordu ama merak ediyordu. Bilmek istiyordu, dudaklara

ne oluyordu o an. Teninin en gizemli yerlerinde gezindiğinde bi adamın parmak uçları, neden ürperildiğini bilmek istiyordu. Hissetmek istiyordu, ılık ve heyecanlı bi nefesin ensesinde solduğunu...

Merak ettiği herşeyi bir sır gibi kendine sakladı. Kimseler bilmedi neler hissettiğini, neler istediğini... Sorsalar söylerdi belki dondurmaya çok sevdiğini, Yağmurlu havalarda ağlamak istediğini, Adından gayrısını bilen olmadı,

Zeliha...
Zeliha 33 yıl boyunca bir bitkiden farksız yaşadı. Ağzı var dili yoktu.

Konuşsa duyan olmadı, ağlasa gören olmadı. Çok çalışkandı, çok titizdi, çok iyi ütüyü yapar, asla çift çizgi olmazdı gömleklerin kolları, jilet gibi hepsi... bir de çok lezzetli yemek yapardı. Hakkında söylenenler bunlardan ibaretti.

Çok istedi canından bi parça olsa,
Küçük bir kız çocuğu mesela
Saçlarını koşarken uykuya dalsa,
Onunla konuşsa, sesini unutmadan evvel
Beslese, oynasa, büyütse, yok olmadan evvel
Ağlasa o ağladığında, gülse ağız dolusu, güldüğünde
Olmadı ama
'Zeliha kısır' dedi cümle alem, daha kendi duymadan...
'Senden bi bok olmaz' dedi kocası her gece
Çok üzüldü, çok ağladı ama gören olmadı.

İsminden gayrısını bilen olmadı Zeliha...
Birbirinin ayınıydı geçip giden günler ve gelecek olanlar da...

Fakat bi gün ölene kadar gidecek olan düzeni, değiştiren bi şey oldu. Herşeyin altını üstüne getiren, ezber bozan bi şey... aşık oldu Zeliha.

Filmlerdeki gibi... Bakkalın çırağına, terzinin kalfasına ya da belki emmi oğluna?

Ne fark eder?..
Zamansız, amansız yakalayiverdi
Aşk işte
Girecekse bir kana, bekler miydi
doğru zaman doğru mekan
Nereye gelip konduyusa O'dur
doğru canan
Elleri ayakları çekildi Zeliha'nın,
kalbinin ritmini tutturamadı ilk
gördüğünde aşkı.
Bu neydi şimdi?
Zeliha'nın başına gelen neydi?
Neden ağzında atıyordu kalbi?
Neden titriyordu her zerresi onu
her gördüğünde

Zeliha gün geçtikçe, bir alev topu
gibi yanıyor, fakat bu yangını nasıl
söndüreceğini bilmiyordu.

Nerden çıkmıştı şimdi bu adam,
hangi masalın içinden çıkıp gel-
mişti.

Bundan sonra ne olacaktı?
Kaç defa terziye, kaç defa hasta-
neye, kaç defa bakkala gitmesi ge-
rekecekti daha?

Düşünmedi bunları, düşünmek
istemedi, 33 yıl boyunca eksik kalan
ne varsa şimdi tamamlanmış
gibiymiş, hiç dolmayacağını düşün-
düğü boşluklar doluyorken, günler
ellerinin arasından sıcak bir kumun
aktığı gibi akıyorken...

Düşünmek istemedi ne olacağını,
işler sarpa sardığında ne halt edeci-
ğini düşünmek istemedi. Hayatında
ilk defa, varlığını bu kadar derinden
hissetmişken, yaşamak ilk defa he-
yacan veriyorken...

Ne kadar sürer bu böyle, birkaç
ay, birkaç hafta... bi önemi yok is-
terse birkaç gün olsun... hiçbir şe-
yin önemi yok.

***

Aşkın uğradığı hiçbir yer eskisi
gibi kalmıyordu. Altı üstüne geliyor,
darmadağın oluyordu herşey. Aşkla
gelen bu güçlü duygular Zeliha'yı
da değiştirmişti. İçinde sandıklar
kilitlenmiş ne varsa saçılmıştı yer-
lere. Fakat bu değişimi kimse farket-
memişti, Zeliha dışında.

Sesini unutmak üzereydi neredeyse, şimdi şarkılar mı-
rıldanıyordu olur olmadık zamanlarda. Yabancı bi sesi
dinler gibi dinliyordu kendi sesini. Zeliha tanıdıkça sevi-
yordu ortaya çıkan bu benliği...

Bi sabah, aynanın karşısına geçip kendini izledi... İlk
defa... Şimdiye kadar hiç görmediği tanımadığı biriyle
karşılaşmış gibi inceledi kendini. Şehvetin dudakların-
daki çizgilerini görüp, dudaklarından utandı. Öpüldü-
ğünde ne olduğunu biliyordu artık ama bir günahın
pençesinde kıvranıyordu. Sevmenin, sevilmenin bir gü-
nah olduğu söylenmişti yıllar yılı, günahların en büyü-
ğüne batmıştı şimdi, onlara göre... Konuşsa belki söy-
lerdi asıl onu sevgisizliğe mahkum edenlerin günahkar
olduklarını... Fakat yine de utanıyordu dirileşen mem-
lerinden, öpüldükçe boynundan... Şehvetin günah ol-
duğu söylenmişti yıllar yılı.

***

Duyguların ormanında yolunu kaybetmiş gibi ordan
oraya savrulan Zeliha, burada tattığı acıdan bile rahat-
sızlık duymadı. Her gün başka bir yola girdi, yollarda
başka duygular tattı. Hepsini ona aitti, başkasına değil
ona, elini uzatsa dokunabilecek kadar gerçektiler. Bunca

yıl nerede saklıydılar. Neden saklıydılar?

Aylar sonra Zeliha, canında başka bir canın gezindi-
ğini hissetti. Karnın boşluğunda hissettiği ılık canlılık, kol-
larından başlayıp parmak uçlarına kadar yayılıyor, bir sa-
bah yanaklarını pembeleştiriyor, başka bir sabah
göğüslerinde bi ağrıya dönüşüyordu.. Fakat bu nasıl ola-
bilirdi, mümkün değildi, olamazdı, olamazdı çünkü...
çünkü cümle alem biliyordu Zeliha kısırdı. Kocasını de-
mişti ya her gece ona 'senden bi bok olmaz diye'. Ola-
mazdı işte... Zeliha her gece eli karnında uyudu, varsa
orada saklanan bi şey onu hissetmek için.

Bir sabah ellerinin altından akıp geçtiğinde tatlı bir
hareketlilik Zeliha artık emindi bi can taşıdığına. Zeliha
anneydi artık. Sanki Tanrı, büyük bir hatayı telafi edi-
yordu.

Zeliha gece gündüz kolları karnında bağlı gezindi,
kimse de farketmedi bunu. Karnını saklamak için daha
bol kıyafetler giymeye başladığını da farkedemedi.

Gittikçe büyümeye başladığında ise karnı, Zeliha
korktu, duramadı evde. Başka bi yere gitmeliydi daha
güvenli bi yere, yavrusunu gelecek tüm tehlikelerden
koruyacak bi yere... düşündü günlerce, bulamadı bi
çare...

Aklına bir tek annesi geliyordu, annesi ne pahasına
olursa olsun korurdu onu da yavrusunu da belki ama er-

Zeliha 33 yıl boyunca bir bitkiden farksız
yaşadı. Ağız var dili yoktu. Konuşsa du-
yan olmadı, ağlasa gören olmadı. Çok
çalıştı, çok titizdi, çok iyi ütü yapar,
asla çift çizgi olmazdı gömleklerin kol-
ları, jilet gibi hepsi... Bir de çok lezzetli
yemek yapardı. Hakkında söylenenler
bunlardan ibaretti.

kek kardeşlerini düşününce,
olacaklardan korkup vazgeçti-
yordu.

Zeliha'nın babası yıllar evvel
ölmüştü, dört erkekle aynı evde
bir gölge gibi geçti çocukluğu.
Erkek kardeşlerinin korkusun-
dan mahalle bakkalına bile git-
mezdi. Konuşup yanlış bi şey
söylesin de onları kızdırır diye hiç
konuşmazdı. Evde konuşulan
hiçbir konu hakkında fikir be-
yan etmezdi. Annesi erkek ço-
cuklarının gazabından korumak
için erkenden evlendirdi Ze-
liha'yı. Bir iyilik yaptığını düşün-
üyordu, 'Senin iyiliğin için' di-
yordu ama yaptığı bir ateşten
çıkarıp diğerine atmaktı. Keşke
anneler bilselerdi; kız çocukla-
rını kendilerine güvenen, ha-
yata karşı dirençli, güçlü bir bi-
rey olarak yetiştirdiklerinde,
onlara en büyük iyiliği yaptıkla-
rını. 'Sen bilmezsin, sus; sen an-
lamazsın konuşma; kız dediğin
çok konuşmaz, çok gülmez; çok
konuşma, çok gülme' demek
yerine onları araştırmaya, soruş-
turmaya, keşfetmeye teşvik et-
selerdi. Ayıp, günah kavramla-
rıyla bütün güzel huylarını,

becerilerini yok etmeselerdi... keşke... keşke 'elalem ne
der' demek yerine 'boşver kızım elalem hep konuşur za-
ten' deselerdi. Keşke...

Zeliha anası dışında gidecek bir kapı bulamadı. Erkek
kardeşlerine rağmen anasına gitti. 'Anam çok hasta'
dedi kocasına ve gitti ana evine.

Ne diyecekti şimdi anasına?

- Ben geldim, karnımda bi canla, gerisini sorma...

Keşke bu kadar kolay olsaydı herşey...

Anası da suskun, Zeliha gibi.

Kadınlar hep suskun...

Zeliha bu suskunluğun içinde 'gidebildiği yere kadar'
dedi ve gitti anasına.

Birkaç hafta geçince anası da erkek kardeşleri de söy-
lenir oldu: Zeliha neden hala burda?

Aslında iyi hizmet ediyor, lezzetli yemekler yapıyor,
konforları yerinde yani ama Zeliha neden koca evine
gitmiyor?

Anası anlar gibi oldu, bi sorunun olduğunu ama çöze-
medi tam mevzuyu, uzunlamasına düşünüp kafa yor-
mak içine fazla yorgun ve hasta bi kadını, Zeliha'ya
sorduydu da gözyaşlarından başka bir cevap alamadı. Bu
suskunluk hali biraz daha sürdü.

Zeliha'nın ağırları arttı. Geceler uzadı, sabahlar ol-
madı... →

... Bir sabah ağrıdan baygın düşmüş bir halde odanın bir köşesine yığıldı. Yastığı alıp yüzüne bastırıp sesini kimseler duymasın diye, kan ter içinde kalmış yüzünü bastırıldıkça nefessiz kalıyordu. Bedeni acıdan kıvrıyor, kıvrandıkça kanaması daha çok artıyordu. Acısını bile rahat yaşayamıyordu. Erkek kardeşlerinin evden çıkmasını bekledi. Çığlıklarını kontrol edememekten korkuyordu. Nihayet kapı sesi geldiğinde, anladı erkeklerin işe gittiğini ve artık tutamadı çığlıklarını... Annesi ölüm çığlıklarına uyandı Zeliha'nın, yataktan fırlayıp odasına koştu. Görüldü manzaranın şokuyla çığlık atmaya başladı, yangında mahsur kalmış gibi, evi başına yıkılmış gibi bağıyordu. Felaketin farkına varmış ama ne yapacağını bilmeyerek evin içinde oradan oraya koşuyordu.

Bağrıslara gelen konu komşuyla ev bir anda kıyamet yerine döndü. O kalabalığı yarıp Zeliha'ya yetişen genç bir kadın, durumun ciddiyetini farkedip önce Zeliha'yı odaya kilitledi. Sonra annesini sakinleştirmeye çalıştı. Bu kadın Zeliha'nın çocukluk arkadaşı Sevim'di ve çoktan evlenip başka diyarlara göç etmiş olmasına rağmen o anda bir kurtarıcı melek gibi ortaya çıkmıştı. Sevim mahallenin erkeklerinin durumu farketmesiyle olayların çığırından çıkacağını biliyordu, bu tehlikenin önüne geçmesi gerekiyordu ama nasıl? Hele evin erkekleri duyduğunda Sevim'i yaşatmayacaklardı buna adı gibi emindi. Ambulans çağırdı hemen ama ambulans geldiğinde Zeliha'yı o odadan nasıl çıkartacağını bilemedi. Sevim camdan evin avlusunda toplanmış meraklı kalabalığa baktı, mahallenin erkekleri de bir iki avluya toplanmaya başlamışlardı bile...

Kalabalık arasında dolaşan söylentiler, cık cık'lar adamların homurtuları arttıkça Sevim, daha çok panik oluyordu. Hemen şu an bi çare bulmazsa, ambulans Zeliha'yı alamayacak, Zeliha karnındaki bebeyle içerde kan kaybından ölecekti. Ambulansın siren seslerini duyduğunda birden bire aklına bi fikir geldi. Avluya koşup, var gücüyle delirmiş gibi bağır-maya başladı. Dövünerek bağırıyor, kendini yerden yere atıyordu. Herkesin dikkatini çekene kadar bağır-maya devam etti. 'Onu siz öldürdünüz, onu siz öldürdünüzzzzz' diye bağırarak kalabalığın üzerine atılıyordu. Herkesin dikkatini çekmeyi başarmıştı. Kadınlar Sevim'in delirdiğini düşünerek onu zapt etmeye, sakinleştirmeye çalıştılar ama Sevim her defasında ellerinden kurtularak, başkasının yakasına yapışıyor ve 'sennn' 'sennn' 'sennn öldürdün' diyerek kızgın bakışlarıyla onlara korku salıyordu. Yaptığı şey artık dikkat çekmekten çok içindeki öfkeyi çirkin kalabalığın suratına tükürmek olmuştu...

Bunlar olurken, ambulans da kapının önüne gelmiş ve kalabalığın çoğu Sevim'in delirmiş olduğuyla ilgilenirken, Zeliha evden çıkarılmıştı. Ambulans hızla oradan uzaklaştığında, insanlar geride bıraktığı toz bulutunun arasından, bir ölüyü taşıdığını düşündüler. Belki de haklıydılar, Zeliha belki de çoktan ölmüştü.

Ambulansın gidişiyse Sevim, eve doğru koştu, çocukluğundan beri çir-

kin gelen korkuluksuz, döşemesiz çirkin mi çirkin soğuk mu soğuk beton merdiveni ikiye üçer atladı. Zeliha'nın götürülürken ne durumda olduğunu sormak istiyordu ama kime? Gözleri Zeliha'nın annesini aradı, anası feryat etmekten bitip düşmüş bi vaziyette birilerine bişeyler soruyordu, kimsenin cevap vermediği bi şeyler... Sesi cılız, çaresiz ve ağlamaklı... Sevim'i görünce, sorusunun cevabını verecek kişiyi bulmuş gibi, hızlı adımlarla ona yöneldi. 'Çocuğuma okuma yazma öğretin diye yazmış, bu ne demek?' dedi yalvarır bir sükunetle. Sevim kendi iç dünyasında bu soruyu düşünürken, annesi soruyu defalarca aynı tonda tekrarladı.

Cümle gayet açık ve netti aslında, sorun bunun vasiyet eder gibi söylenmesiydi. Sevim, duyulur duyulmaz bi sesle 'Ahh be Zeliham o kıyamette bunu mu düşündün, tek derdin çocuğun okula gitsin öyle mi, kanlar içinde baygın yatarken hangi ara yazdın bunu, nereye yazdın Zeliham?' dedi. Kadının teselli bekleyen gözlerine değdi Sevim'in gözleri. Tuttu sıkıca omuzlarından kadını, oturttu sedire ve 'beni iyi dinle teyzecim, henüz erkek çocukların ve diğer mahalleli erkekler buraya üşüşmeden dinle... Zeliha'yı ve çocuğunu sen yaşatacaksın. Sen yapamazsan kimse yapamaz bunu, öldürmelerine izin veremeyeceksin, karşılarında duracaksın, onu sen kurtaracaksın' dedi. Kadın baygın gözlerle baktı ve eksik ge-

dik cümlelerle 'Nasıl?' 'Nasıl koruyacağım kızımı o canavarların elinden, bana mı soracaklar, bana hiçbir şey soramazlar onlar' dedi.

Sevim o anda içinden geçenleri söyleyebilseydi eğer 'O canavarları sen yarattın teyzecim' derdi. 'Bu canavarları biz kadınlar yaratıyoruz; çocuklarımızı minik birer meleken aslan oğlum, paşam oğlum, güçlü oğlum, diye diye orantısız bi güç aşılayarak canavara dönüştürüyoruz' demek isterdi... 'Erkeksin yaparsın; diyerek tüm gücün erkekliliğine bahşedilmiş olduğuna inanıyoruz, Tanrı katında seçilmiş, kutsal canlılar olduklarına inanıyoruz, insan evladını kainatın düzenini sağlayan bir ilaha dönüştürüyoruz... Öyle güzel yapıyoruz ki bunu, çocuklarımızın saçlarını okşarken, onları yıkarken, beslerken; yavrularımızı severken yapıyoruz bunu, belki de bu yüzden bu kadar 'başarılı' oluyoruz. Öyle başarılı oluyoruz ki, gün geliyor o canavarlar bizi tek nefes de yutabiliyor....

İçinden geçenleri demedi Sevim, diyemedi. Acıdan kıvranan bu kadının, acısını ikiye katlanmaktan başka bi işe yaramazdı. Onun yerine bu tutmuş elini tutarak 'yaparsın teyzecim, yapmak zorundasın, güçlü ol; kızına zırh ol, duvar ol, kimseyi yaklaşırma yanına' dedi. 'Kıyamet kopar, mahalle ayağa kalkar' dedi kadın ağlayarak. 'Kop-sun teyzecim, kıyamet dediğin de bi kere kopar, sonra herkes işine gücüne bakar, elalemin üç kuruşluk namus anlayışına kurban etme kızını!' diyerek cevapladı Sevim, sesinde geç kalınmış bir meydan okumayla...

Sevim, kadını çaresizliğiyle bırakıp, hastaneye gitmek için ayaklandı. Avluya indiginde, az önce yaşananlardan kaynaklı kalabalığın manasız bakışlarına maruz kaldı. Öyleyse bu duruma biraz daha değerlendirebilirim, diye düşünerek tekrar bağır-maya başladı namus bekkiliğine soyunmuş bu güruha... 'defolon burdan, defolon evinize, haydi haydiiii evlerinize, defolonnnnn diyorlunn size defolonnnnn, neyi izlemeye geldiniz haaa neyiii, hadi paydoss evlerinize' diye diye insanları ite kaka avludan çıkardı. 60 kilo ağırlığında bir kadının içinden bir dev çıkmıştı sanki, yaklaştıkça devleşiyor, devleştikçe kalabalık korkuya kapılıyor, üçer beşer uzaklaşıyordu. Bir kadın, gücünü keşfettiğinde dünya bi tur daha dönmüş oluyordu ve bir daha hiç bir mevsim bir önceki gibi olmuyordu.

Sevim hastahaneye varlığında herşey için çok geçti. Zeliha 33 yılın kahırını, acısını, kederini, bir gün içinde saniyelere bölerek, bedeninin her zerresinde, tekrar tekrar yaşayarak ölmüştü. Bebekse, vaktinden çok çok önce doğmak zorunda olmasına rağmen, mucizevi bir şekilde hayatıydı ve gayet sağlıklıydı.

Bir kadın, yeni bir yaşam bahşederek hayata gözlerini yumdu...

Ölüm ve yaşam aynı anda ancak bir kadının bedeninde var olabiliyordu.

Bir yanıyla ölüme giderken öbür yanıyla yeni bir yaşam sunuyordu, en canlı, en yeşil halıyla...

Çünkü kadın, öldüğünde de yaşandı.

Jin jiyandı...

Şal û Şapık

► Zozan'ı yolcu eden hiç kimsesi yoktu. Ona eşlik eden sadece rüzgar vardı; şimdi bu rüzgar değil kafasındaki düşünceleri silmeye, saçlarını bile dağıtmaya yetmiyordu. Bu onun ilk yolculuğu değildi ama bu seferki başkaydı.

► Zin KOÇER

„Berxa min rabe, tirsonek nabin şivan. (Kuzum kalk, korkaklar çoban olmaz)“

Uzun soluklu yollardan şal û şapık giymiş, uzun patikada yürüyordu Zozan. Patikanın kenarındaki çiçekler şalına değince ne kadar da hoşuna giderdi genç gerillanın. Gözlerini kapatıp güneşin sıcaklığını içine çekerdi. Patikanın sonunun gelmesini istemezdi. Halbuki bihaberdi patikaların bir sonu olmadığından.

Böyle bir anı yaşamayı isterdi Zozan. Unutulmayacak bir iz bırakmak isterdi gerilla elbisesi ile yaşama.

Sadece hayalde kaldı nice istemler, genç istemler... ve istemler kalır geride.

Elleri yavaşça uzanınca, soğumaya başlamıştı bile yumuşak yanakları. Ama o hala bitmesini istemediği hayalin içeresindeydi.

Hiç gerçekleşmeyecek ama hafızasında hep yer edinecek bir iz. Kayıp bir iz... Gözleri şimdi hayaline sürgündü Zozan'ın. Sürgüne bakan gözleri öylece kaldı. Ta ki annesi gelip yavrusunun gözlerini elleriyle kapatana dek. Elleri değince gözlerine annesinin, hissetmiş olacak ki aklına onun son söylediği sözler geldi; „Berxa min rabe, tirsonek nabin şivan“. Ve usulca toprağın koynuna bıraktı kendisini Zozan. Küçük yüreğini sardı toprak ana; öz annesinden emanet almış gibi...

Sıradan bir günün herhangi bir saatinde terk etmişti doğduğu evini. Haziran ayının on ikisinde saat tam olarak dördü dört gece ailesine ait her şeyi tahtadan yapılmış kapısının arkasına bırakarak koşar adımlarla uzaklaşmıştı mahallesinden.

Evini, mahallesini, koşturduğu sokağını, ne çok sevdiğini

şimdi anlamasına gülümsüyordu. Sokağını oluşturan her bir evi, evi ev yapan balkonunu, balkondan sarkan çiçekleri, demir, tahta, ya da kapısı olmayan her bir evin önünde ki çöp kutularının oluşturduğu kalabalığı, kendisini var eden, bütün geçmişini hatırlatan kokuları yüreğinde toplayarak asfaltta doğru ilerliyordu Zozan.

Zozan'ı yolcu eden hiç kimsesi yoktu. Ona eşlik eden sadece rüzgar vardı; şimdi bu rüzgar değil kafasındaki düşünceleri silmeye, saçlarını bile dağıtmaya yetmiyordu. Bu onun ilk yolculuğu değildi ama bu seferki başkaydı. Çok başka!

Yeni bir başlangıca doğru yürürken babasıyla ettiği ilk kavgasını, annesinin yanaklarına kondurduğu her bir öpücüğü, düşüğünde kardeşinin el uzattığı anı, ilk aşkını bile ansızın hatırlayıp üzmüştü onu.

Gözleri hüznle bakıyordu. O'nu hicrana sürükleyen anları heybesine tek tek yerleştirerek asfaltta kadar gelmişti. Her şeyi geride bırakarak yürüyordu. Her şeyi bıraktı ama her şeyi! Sadece ilerliyor, ilerledikçe omzundaki yük daha da ağırlaşyordu. Bir yolcunun ardında bıraktıklarına hissettiği her acıyı o an orada hissetmişti. Bir tek gidenin giderken ki gidişini tamamlayan hüznü bakış takınmamıştı. O hiç arkasına bakmadan geceye, gecenin sonunda görünen ışığa doğru ilerliyordu.

Ulaşmak istediği yere gidebilmek için milis iki hafta önce ayanlanmıştı. Milis asfaltın kenarında oturmuş yolcusunu bekliyordu. Milis yolcusunun geldiğini görünce, „heval bura-dayım „ diye seslendi. Zozan sese doğru emin adımlarla yürüdü. İkisi de tam vaktinde gelmişlerdi. İşte asıl yolculuk şimdi başlıyordu.

Milisi, Zozan'a deşifre olmasını diye bir etek getirmişti. Hem de kırmızı renkli bir etek. Zozan eteği görünce şaşırıp „Tamam Kürt kırmızıyı seviyor, kırmızı olsun üç kuruş fazla olsun diyoruz ama şimdi bu renk de neyin nesini böyle!“ diye içinden geçirdiyse de milise, hiçbir şey demeden eteği giydi. Sonra düşündüklerini sanki milisi duymuş gibi „hem ne fark eder ki, yoldaşlarımıza yetişti yetiştirmez gerilla elbisesi giyece-

ğim“ diye ekledi. „Gerillanın güzel üniforması...“

Zozan gerilla giysilerini giymeyi çok istiyordu. O elbiseleri giyerek savaşmak, savaşarak inandığı değerleri korumak onun için bir tutkuya dönüşmüştü. Bazen öyle ansızın gerilla giysileri giydiğini hayal ederdi. Kendi kendine güldüğü anların çoğu bu zamanlardı. Dedesinin kendisini böyle gerilla üniforması içinde görmesini her şeyden çok istiyordu.

Zozan katettiği yol boyunca „Evet, evet gerilla giysilerini giydiğim zaman, ilk fotoğrafımı çekip dedeme göndereceğim. Bak dede ben de giyiyorum, bizi biz yapan şal û şapıkları...“ diye düşünüyordu.

Yolculuğa bir kere çıkmıştı. Hem de bütün yüreğiyle... Yürüdükçe yürüyor. Memleketi yakınlaştıran caddeler, caddeleri aydınlatan yanıtıcı ışıklar dağlara yakınlaştıkça kayboluyordu. Yorulmadan dinlenmeden bir an önce onlara kavuşmak için yürüdükçe yürüyordu. Milis bile bu istikrarlı tempoya şaşırmıştı.

İki yolcu, iki gece boyunca yürümüşlerdi. Zorlu bir yürüyüşün ardından nihayet gerilla mekanlarına ulaşmışlardı. Gerillalar oldukça yüksek bir yerde konumlanmışlardı. Dağların kuzey yamacının her hangi bir yerinde değil de kendileri için en uygun yeri bularak konumlanmıştı dağlı çocuklar. Zozan derin derin nefes alıp veriyordu. Gece güneşi, güneş ayı kovalayadursun, bulut yağmuru, yağmur sisi ve gök gürültüsünü getiredursun, o bunlarla hiç mi hiç ilgilenmiyordu. O çoktan ulaşmıştı ulaşmak istediği mekanlara.

Milis, taşlık yeri göstererek „işte buradalar“ demişti fakat yolcu çoktan ilerlemişti. Zozan ilk gördüğü gerillaya yakınlaşarak, „ben de geldim“ dedi. Derin bir nefes alıp verdi, heyecanlandı. Onu karşılayan gerilla, „tu bixêrhati“ demişti ki selamlamak için arkada bekleyen diğer gerillalar çoktan gülmeye başlamışlardı. Zozan şaşırmıştı ama eteğine güldüklerini düşündüğü için o da gülerek „Evet deşifre olmayayım diye etek giydim.“

Bawer, yok yoldaş biz giydiğin eteğe değil, merhaba diyeceğine „ben de geldim“ deyişine güldük dedi. →

Payîz

Îro payîzê bar kir û
çû ji vir
ku ez ketim warê wê yê vala
Axînek jê mabû
Min axîn anî mal
Axîn wek ku bêjî
Payîz taybetî
ji bo min dirûtibe
Tam li gor şîrek min be

Şêro BEKES

